

جرايم سايري

ظهور و بروز تا افزايش و فراوانی

نویسنده:

میرم و فرزاده رودسری

موسسه فرهنگی انتشاراتی آفتاب گیتی

سرشناسه: صفرزاده رودسری، میثم، ۱۳۶۵.
 عنوان و نام پدیدآور: جرایم سایبری؛ ظهور و بروز تا افزایش و فراوانی / گردآورنده: میثم
 صفرزاده رودسری
 مشخصات نشر: تهران: آفتاب گیتی، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری: ۱۳۰ ص
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۵۱۱-۹-۵
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: جرایم کامپیوتری - ایران
 موضوع: جرایم کامپیوتری - پیشگیری
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ح۷ ص HV۶۷۷۲
 رده بندی دهی: ۳۶۴/۱۶۸۰۹۵۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۹۴۷۲۸

مؤسسه فرهنگی انتشاراتی آفتاب گیتی

نشر و پخش همراه: ۰۹۱۲۳۳۴۰۳۶۲

شناسنامه کتاب

عنوان: جرایم سایبری؛ ظهور و بروز تا افزایش و فراوانی
 نویسنده: میثم صفرزاده رودسری
 ویرایش: شورای بررسی مؤسسه انتشاراتی آفتاب گیتی
 صفحه آرای و تنظیم: سید عباس موسوی
 ناشر: مؤسسه انتشاراتی آفتاب گیتی
 نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 چاپ: ناجی
 طراح جلد: سید عباس موسوی
 قیمت: ۱۹۰۰۰ تومان
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۵۱۱-۹-۵
 کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

هرست

صفحه

عنوان

پیشگفتار..... ۸

مقدمه..... ۱۲

بخش اول: درآمدی بر فضای سایبر و جرایم سایبری

مبحث اول: ظهور و گسترش اینترنت..... ۱۵

الف) اینترنت در ایران..... ۱۶

ب) چشم انداز اینترنت و فضای مجازی..... ۱۷

۱- وب ۳..... ۲۰

۲- وب معنایی..... ۲۱

۳- وب ۴ (WEBOS) ۲۲

مبحث دوم: مفهوم فضای سایبری ۲۳

الف) تاریخچه طرح فضای سایبر ۲۶

ب) ویژگی فضای مجازی ۲۷

ج) اهمیت خاص سایبر و تأثیر آن بر جامعه ۲۸

۱- جهانی شدن در فضای سایبر و فناوری اطلاعات ۲۸

۲- هویت در فضای سایبری ۲۹

مبحث سوم: جرایم سایبری؛ ماهیم و تاریخچه ۳۱

الف) تعریف جرم سایبری ۳۱

ب) تاریخچه جرائم سایبری ۳۳

ج) سیر تاریخی استفاده از رایانه ۳۵

۱- دهه های ۵۰ و ۶۰ ۳۵

۲- دهه ۷۰ ۳۵

۳- دهه ۸۰ ۳۶

۴- دهه ۹۰ ۳۶

۵- دهه کنونی و سال های بعد ۳۷

د) جرائم سایبری در ایران ۳۸

نگاهی به وضعیت اینترنت در ایران ۳۸

بخش دوم: جرایم سایبری، ضرورت شناخت

مبحث اول: ویژگی‌های فضای سایبر و نقش آن در ارتکاب جرم..... ۴۱

- الف) نامحدود بودن فضای سایبر..... ۴۱
- ب) ناملموس بودن محیط سایبر..... ۴۳
- ج) توهم و تمییزپذیری..... ۴۳
- د) پیچیدگی و تخصصی بودن..... ۴۴
- ه) دسترسی سریع و آسان..... ۴۵
- و) جذابیت فضای سایبر..... ۴۶

مبحث دوم: تحلیل جرایم سایبری در بستر نظریات جرم‌شناسی..... ۴۷

- گفتار اول: نظریه فراگیری..... ۴۷
- گفتار دوم: نظریه سبک زندگی..... ۴۸
- الف) بررسی فرآیند شکل‌گیری نظریه سبک زندگی..... ۴۸
- ب) تطبیق نظریه سبک‌های زندگی با بزه دیدگان سایبری..... ۵۱
- ۱- سطح دانش رایانه‌ای..... ۵۵
- ۲- مدت و نوع استفاده از رایانه..... ۵۶
- ۳- نوع و کیفیت ابزارهای مورد استفاده..... ۵۷
- ۴- جنسیت..... ۵۸
- ۵- سن..... ۵۹
- ۶- اشتغال..... ۶۰
- گفتار سوم: نظریه پنجره‌های شکسته..... ۶۱

نقش پنجره‌های شکسته در ظهور و بروز جرائم سایبری..... ۶۵

مبحث سوم: گستردگی و فراوانی جرائم سایبری..... ۶۶

گفتار اول: گستره جرائم سایبری..... ۶۶

گفتار دوم: انواع جرائم سایبری..... ۶۸

الف) جرائم سایبری یا توصیف سایبری..... ۶۸

ب) جرائم سایبری/رایانه‌ای علیه محتوا..... ۶۸

ج) جرائم مخابراتی..... ۶۸

د) جرائم صرف (محض) سایبری/ رایانه‌ای..... ۶۹

۱- مزاحمت‌های رایانه‌ای..... ۶۹

۲- توهین سایبری..... ۶۹

۳- سرقت سایبری..... ۷۰

۴- سایبر تروریسم..... ۷۰

۵- جاسوسی سایبری..... ۷۱

۶- روسپیکری اینترنتی..... ۷۱

۷- استفاده غیرقانونی از داده‌ها..... ۷۱

۸- راه‌بندی اطلاعات..... ۷۲

۹- استفاده رایگان غیرمجاز..... ۷۲

۱۰- نقض کپی‌رایت..... ۷۲

۱۱- نفوذ گری..... ۷۲

۱۲- خرابکاری ترکیبی..... ۷۳

مبحث چهارم : بسترهای ارتکاب جرائم سایبری ۷۳

گفتار اول : بسترها ۷۳

الف) ضریب نفوذ اینترنت ۷۳

ب) اینترنت موبایل ۷۵

ج) ADSL ۷۵

د) دایل اپ ۷۵

ه) وایمکس ۷۵

و) فیبر نوری ۷۶

گفتار دوم : بزه دیده آم ۷۶

نقش بزه دیده و رفتارهای وی در بروز جرائم سایبری ۷۶

الف) بزه دیدگان واقعی ۷۷

ب) بزه دیدگان مؤثر در بزه دیدگی ۷۸

۱- بزه دیدگانی که آگاهانه موجبات قربانی شدن خویش را فراهم می آورند ۷۹

۲- بزه دیدگانی که ناآگاهانه موجبات قربانی شدن خویش را فراهم می آورند ۸۰

گفتار سوم : جرائم سایبری در بستر شبکه های اجتماعی مجازی ۸۱

الف) شبکه های اجتماعی مجازی، معرفی و تاریخچه ۸۱

ب) تاریخچه شبکه های اجتماعی مجازی در ایران ۸۴

ج) گستره فعالیت ایرانیان در شبکه های اجتماعی ۸۵

د) عضویت در شبکه های اجتماعی ۸۹

ه) شبکه های اجتماعی ابزاری نو در بروز جرائم سایبری ۹۲

و) ویژگی های شبکه های اجتماعی و نقش آن در افزایش جرائم سایبری ۹۴

- ۱- استفاده گسترده در میان مردم..... ۹۴
- ۲- عدم آشنایی کاربران با ساختار و کارکرد این شبکه ها..... ۹۵
- بخش سوم: جرائم سایبری، قوانین موجود و چالش های تقنینی در امر پیشگیری و مقابله
- مبحث اول: جرائم سایبری از منظر حقوق کیفری ۹۸
- الف) حقوق جزای عمومی..... ۹۹
- ب) تعریف ۹۹
- ج) ماهیت..... ۱۰۰
- د) رکن مادی (فعل مرتکب) ۱۰۱
- ه) حدود مسئولیت کیفری..... ۱۰۲
- مبحث دوم: ویژگی های خاص جرائم سایبری و چالش های تحصیل ادله... ۱۰۳
- گفتار اول: چالش های تعقیب ۱۰۳
- الف) گستره اقدامات مجرمانه ۱۰۳
- ب) رهگیری دشوار داده ها ۱۰۶
- گفتار دوم: آسیب پذیری سامانه های رایانه ای در برابر جرائم ۱۰۷
- الف) تراکم اطلاعات و فرآیندها..... ۱۰۸
- ب) قابلیت دستیابی به سامانه و آسیب پذیری ادله الکترونیکی..... ۱۰۸
- مبحث سوم: ابزارهای نوین، چالش های جدید ۱۰۹
- گفتار اول: ابزارهای نوین در فضای سایبر ۱۰۹
- الف) VPN چیست؟..... ۱۰۹

- ۱۱۱..... (ب) تونلینگ
- ۱۱۲..... (ج) امنیت و فایروال
- ۱۱۳..... (د) امنیت و کدگذاری
- ۱۱۴..... گفتار دوم : استفاده از VPN و قوانین موجود
- ۱۱۵..... (الف) استفاده از وی پی ان جرم است
- ۱۱۶..... (ب) استفاده از وی پی ان جرم نیست
- ۱۱۸..... نتیجه گیری
- ۱۲۳..... پیشنهادات
- منابع و مآخذ
- ۱۲۴..... منابع فارسی
- ۱۲۹..... منابع انگلیسی

پیشگفتار

بشر در دوران حیات خود، همواره در تلاش بوده تا با کشف یا ابداع ابزارهای جدید، مسیر رشد و پیشرفت خود را با سرعت و سهولت بیشتری طی کند. در این راه ابزارهای مختلف بر زندگی وی تأثیرات متفاوتی داشته‌اند. بسیاری از این ابزارها فقط یک حوزه یا موضوع خاصی را تحت شعاع قرار داده‌اند؛ اما برخی از آن‌ها با برخورداری از آثار بنیادین، توانسته‌اند دوران جدیدی را رقم بزنند. در اواخر قرن بیستم و در عصر فرا صنعتی، جهان شاهد ظهور پدیده‌ای شگرف بر زمینه‌ی فناوری بود؛ ابداعی که دنیای اقتصاد، سیاست و فرهنگ را مجذوب خود ساخت. این دنیای جدیدی را به وجود آورد، فضای مجازی یا سایبر نام گرفت.

در این سال‌ها توسعه فناوری و پیشرفت چشم‌گیر در تبادل اطلاعات و داده‌ها از یک‌سو و ظهور اینترنت (که بدواً یک شبکه خصوصی و محرمانه بادل اطلاعات محسوب می‌شد و آرپانت^۱ نام داشت) به روی عموم از سوی دیگر، به راه توسعه کمی و کیفی رایانه‌های شخصی منجر به افزایش تصاعدی کاربران این شبکه جهانی گردید. بخش‌های تجاری فرصت‌های پول‌سازی را در این شبکه جست‌وجو می‌کنند و در استفاده از ظرفیت‌های تبلیغاتی، نظارتی، اداری و خدماتی خود را در این بستر توسعه می‌دهند. بدین سان سخن از شکل‌گیری قسم نوینی از تعاملات اجتماعی در بستر فضای به میان آمد، عرصه‌ای که انسان هزاره سوم به مدد آن کار می‌کند، آموزش می‌بیند، تفریح می‌کند و ... بدون آنکه نیازی به

۱-Arpanet

حضور رودررو با طرف مقابل داشته باشد. این قدر این اتفاق بزرگ بود که توانست در کنار دنیای حقیقی، دنیای جدید ایجاد کند؛ دنیایی که آن را فضای مجازی^۱ می‌خوانیم.

این پیشرفت‌های حاصل در عرصه‌های مختلف علوم و فناوری بدو موجب ارتقای سطح زندگی و آسایش بشر است اما همین پیشرفت‌های سودمند مورد طمع مجرمان نیز قرار گرفته. اینال از رهگذر فناوری مدرن و علوم نوین بهره خود را می‌جویند. پدیده مجرمانه سایبری حدها نیم‌قرن پیش پیدایش یافته و کشورها به تدریج به آن پرداخته‌اند، اما آهنگ پرداختن به این پدیده مجرمانه جدید یکسان نیست. برخی کشورها خیلی زود (مانند آلمان، آمریکا، انگلستان و ...)، برخی خیلی دیر (کشورهای آسیای میانه و برخی کشورهای خاورمیانه و ...) به آن پرداخته‌اند. حاصل این امر به صورت تدوین و یا عدم تدوین سیاست کیفری و قوانین کارآمد در زمینه قابل با این جرائم، بسته به کشور موردنظر قابل مشاهده است.

در جریان تحولات ناشی از پیشرفت فناوری و گسترش فضای مجازی، روش‌های ارتکاب جرائم نیز در این حوزه متحول شده است. تغییر در روش‌های ارتکاب جرائم، متولیان حوزه قانون‌گذاری را به سمت تجدیدنظر در محدوده‌های تعریف و توصیف جرائم و به عبارتی جرم‌انگاری‌های جدید سوق داده است تا از این طریق و با استفاده از ابزارهای نقش کیفری، پاسخ مناسبی را برای نقض حقوق و ارزش‌ها در حوزه سایبر سازمان‌دهی نمایند. از این‌روست که شاهد شکل‌گیری نسل جدیدی از جرائم هستیم که ماهیتاً جرائم کلاسیک و سنتی را با تحول مواجه کرده‌اند. جرائمی که با تکیه بر فناوری و ابزارهای پیشرفته بر فضای

مجازی سایه افکنده و با توجه به رشد ضریب نفوذ اینترنت در جوامع و کاربران این شبکه جهانی روز به روز در حال افزایش است.

نخستین گام مبارزه با تبه‌کاری از بین بردن عوامل جرم‌زا و کاهش اثرات آن هست. بی‌شک رابطه انسان با مکان یا به‌طور کلی محیط پیرامون او به‌وسیله مجموعه کنش‌های او نمود می‌یابد. بر این اساس با توجه به سطح آگاهی، دانش و توان فنی خود به دخل و تصرف در محیط پرداخته و از ظرفی این شرایط محیطی و مکانی است که حدود و نحوه عمل و شیوه رفتارهای او را مشخص می‌نماید. به‌طور کلی تمامی ناهنجاری‌ها و هر فعل و ترک فعل که تحت عنوان جرم شناخته می‌شود تابع شرایطی است که این شرایط را می‌توان در جرائم سایبری عوامل شخصی (مرتبط با بزه‌کار)، عوامل محیطی محسوب نمود.

تحقیق در باب جرائم سایبری به دلیل رابطه گس و درهم تنیدگی این جرائم با ابزار و فناوری‌های روز و پیچیدگی‌های فضای مجازی، یک تحقیق میان‌رشته‌ای محسوب می‌گردد که بدواً مستلزم ارائه تعاریف، مفاهیم، واژه‌ها و ویژگی‌های خاص مربوط به آن می‌باشد. ماهیت و جنس متفاوت فعالیت‌های کاربران در عرصه‌های مختلف فضای سایبر با محیط فیزیکی و حقیقی از یک‌سو و مطلوب‌ها و بایسته‌های این فضا از سوی دیگر، بر لزوم شناسایی مؤلفه‌های آن، بایدها و نبایدها و نهایتاً بسترهای بروز و ظهور جرائم سایبری را ضرورت می‌بخشد. فرازمانی و فرا مکانی بودن جرائم در حوزه فضای مجازی، حاکمیت رابطه عنوان متولی حفظ حقوق افراد جامعه، با چالش‌های جدی مواجهه نموده است. بی‌شک تنظیم روابط و مناسبات در فضای مجازی نیازمند وضع قوانین و دستورالعمل‌های خاصی است که همراه با شناخت ویژگی‌های این فضا، سیاست کیفری کارآمدی را ارائه دهد.

در این کتاب برآنیم تا با واکاوی ابعاد و ویژگی‌های خاص فضای مجازی به‌عنوان یکی از سنجه‌های علل شکل‌گیری و افزایش این جرائم و تطبیق آن با گزاره‌های موجود در نظام حقوقی کشور و بررسی قوانین موضوعه، به شناخت صحیحی از جرائم سایبری دست‌یابیم.

اثر ناچیز حاضر، نتیجه تحقیق، تعمق و تفکر در اندیشه‌های گذشته بوده و در این راه از تمامی اساتید و ریزانی که بنده را در گردآوری، تدوین، نگارش، چاپ و انتشار آن یاری نمودند صمیمانه سپاس‌گزاری می‌نمایم.

www.ketab.ir